

*Лозинська К.
студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільський національний
економічний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
конституційного, адміністративного
та фінансового права ТНЕУ Вербіцька М.В.*

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У наш час господарський процес є однією із найважливіших сфер суспільних відносин, яка покликана забезпечити захист прав та свобод учасників господарських правовідносин. Основоположним елементом господарського процесу України є його принципи (засади), на яких він ґрунтується. Саме за рахунок реалізації даних принципів у рамках господарського процесу можна говорити про його якість та ефективність, адже у зв'язку із тим, що принципи являють собою фундаментальні основи будь-якої сфери процесуального права України, то розвиток господарського судочинства напряду залежить від ефективної правової регламентації їх принципів. Крім того, фактично у принципах господарського судочинства знаходять втілення історичні традиції відповідної правової системи, її досягнення, рівень розвитку захисту прав учасників господарських відносин, тощо. При цьому, особливо важливими питанням у дослідженні принципів господарського процесу, яке тривалий період викликає інтерес багатьох науковців, є їх поняття та класифікація, адже завдяки ефективному визначенню даного поняття можна буде більш ефективно його застосовувати.

У юридичній доктрині під терміном «принцип», зазвичай, в етимологічному значенні розуміється засада, вихідне положення будь-якого явища (учення, організації, діяльності тощо) [7, с.24]. Принципи права визначаються як основні, загальні (керівні) ідеї, положення, які є основою права, визначають сутність, зміст, призначення і спрямованість правового регулювання суспільних відносин [8, с. 252]. При цьому, варто відмітити, що наявність власних принципів підтверджує той факт, що певний юридичний процес є самостійним правовим явищем.

У правовій доктрині юридичного процесу, надаючи визначення принципам процесуальної діяльності, існує слушна думка про те, що вони слугують певними орієнтирами, своєрідними вказівками, дотримання яких забезпечує нормальне та однакове здійснення традиційних юридичних процесів. Тобто принципи господарського процесу є особливою сукупністю об'єктивних і суб'єктивних начал, керівних ідей і закономірностей пізнання, спрямованих на досягнення визначених результатів процесуальної діяльності у рамках господарського судочинства, що висловлюють демократичну та гуманістичну сутність даної форми судочинства [7, с. 25]. У свою чергу, В.В. Навроцька пропонує розуміти під принципами процесу безпосередньо закріплені в законі основоположні ідеї, найзагальніші положення, що відзначаються стабільністю й системністю, визначають сутність, зміст і спрямованість діяльності суб'єктів процесу, спосіб і процесуальну форму їх діяльності, порушення яких обов'язково має тягти за собою настання відповідних юридичних наслідків, передбачених законодавством [4, с. 23].

У принципах господарського судочинства присутні певні правові уявлення та воля суспільства щодо побудови й повноважень господарського суду, правового статусу його учасників. У них містяться визначальні значення для всієї системи процесуальних форм та інститутів і відображаються найістотніші риси і властивості господарського процесу. Аналіз наукової літератури з даного питання свідчить про те, що майже всі науковці, визначаючи поняття принципів господарського процесу, безспірно констатують той факт, що це визначальні, керівні положення, на яких побудований господарський процес [5, с.43].

У юридичній доктрині існують різноманітні погляди щодо визначення даних принципів. Так деякі вчені під принципами господарського судочинства розуміють закріплені в законодавстві загальні керівні положення про господарські суди, що відображають найважливіші якісні особливості цієї процесуальної системи, визначають сутність і призначення всіх її інститутів і правил судового розгляду спорів [3, с.153]. Під принципами господарського процесу Д. В. Слинко розуміє основні узагальнені правові вимоги, що мають відправне значення, безпосередньо відображають пізнані закономірності, визначають напрями практичних дій залучених до їх реалізації суб'єктів у рамках даного процесу [7, с.27]. У свою чергу О.П. Свіличний притримується думки, що під принципами господарського процесу слід розуміти основоположні засади, які втілено у законодавстві і у яких відображено закономірності розвитку відносин суспільства, а також розкриваються і втілюються закономірності господарського процесуального права України [6, с.28]. Слід також погодитись із А. Л. Терещенком щодо того, що принципи господарського судочинства – це його фундаментальні положення, основоположні керівні ідеї, які містяться в нормах господарського процесуального законодавства, і якими визначається система організації господарського суду, його діяльність із метою прийняття законних та обґрунтованих рішень, особливості процесуальної діяльності інших учасників процесу. Основна їх суть зводиться до того, що у нормотворчій діяльності вони служать орієнтиром під час вдосконалення господарського процесуального законодавства, дають господарському суду змогу забезпечити правильне застосування господарського процесуального законодавства [9, с.58]

Проблема класифікації принципів господарського процесу є однією із центральних проблем, які досліджувались наукою господарського процесуального права. У юридичній літературі висловлюються різні погляди щодо класифікації, назви та змісту принципів господарського процесу як основних положень, що в сукупності характеризують найсуттєвіші риси процесу. Принципи знаходять свій прояв і реалізацію в усій діяльності господарських судів та на відповідних етапах господарського процесу. Завдяки їм регламентовано найбільш важливі сторони правозастосовної діяльності господарських судів. Тому суть кожного із цих принципів та їх значення можуть бути розкриті тільки завдяки безпосередньому аналізу відповідних норм законодавства про господарські суди й практику їх застосування [1, с.13]. Наприклад Д. В. Слинко вважає за доцільне визначити основним критерієм класифікації принципів будь-якого юридичного процесу його дію в системі права. Застосовуючи зазначений критерій, слід розрізняти загальні та спеціальні принципи господарського процесу [7, с.37]. Також у юридичній доктрині існує поширена думка про те, що принципи господарського процесу залежно від сфери поширення класифікують на галузеві, міжгалузеві та загальноправові [2, с.104-105]. Проте, зважаючи на

останні зміни, які ми спостерігали у положеннях чинного процесуального законодавства України, поділ принципів на галузеві і міжгалузеві є достатньо умовним, що доводить визначення принципів цивільного та господарського судочинства у відповідних процесуальних кодексах України.

На думку А. Л. Терещенко, особливої уваги заслуговує класифікація даних принципів залежно від об'єкта регулювання, відповідно до якої слід виокремити принципи, що визначають організацію й устрій господарського суду (організаційні принципи), та принципи, що регулюють діяльність господарського суду (функціональні принципи). До організаційних принципів він відносить принцип призначення суддів господарських судів вищими органами державної влади, принцип одноособового й колегіального розгляду справи, принцип самостійності судів, принцип мови судочинства, принцип гласності й відкритості господарського процесу. До функціональних принципів, на його думку, належать принцип законності, принцип процесуальної рівності всіх учасників судового процесу, принцип змагальності сторін і свободи в наданні ними суду своїх доказів, принцип диспозитивності [9, с. 59].

Таким чином, на основі вищевказаного, принципи господарського процесу України доцільно визначити як вихідні положення, основні засади та керівні ідеї, які становлять їхні якісні особливості та специфічні властивості, в яких у концентрованому вигляді виявлена заінтересована воля народу наділити господарське процесуальне право такими якостями, які успішно зуміють реалізувати його ідеї і погляди у визначенні основ організаційної побудови господарського судочинства, а також відображають перспективи його розвитку та забезпечують виконання завдань, які покликана здійснювати дана форма судочинства та які є обов'язковими для суду. Найбільш доцільним варіантом класифікації принципів господарського процесу можна вважати їх поділ за об'єктом правового регулювання на організаційні та функціональні.

Список використаних джерел

1. Васильєв С.В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій господарських справ / С.В. Васильєв. – Х.: Еспада, 2013. – 560 с.
2. Голубєва Н. Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права / Н. Ю. Голубєва // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – № 53. – С. 103-114.
3. Ільющенко Г. В. Принципи господарського процесу / Г.В. Ільющенко, С.В. Смола // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 152-155.
4. Навроцька В.В. Засади диспозитивності та її реалізація в кримінальному процесі України: монографія / В.В. Навроцька. – Л.: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2016. – 440 с.
5. Рєзнікова В. В. До питання про поняття господарського процесу / В. В. Рєзнікова // Економіка та право. Серія: Право. – 2015. – № 2. – С. 38-44.
6. Світличний О. П. Господарський процес: підручник / за заг. ред. О. П. Світличного. – К.: НУБіП України., 2016 – 337 с.
7. Слинько Д.В. Поняття та система принципів юридичного процесу / Д.В. Слинько // «Jurnalul juridic national: teorie si practica» О.О.О.: «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. – №.2 (18). – Republica Moldova, 2016.– С. 24-29

8. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права: Підручник /М.М.Ясинок, М.П.Курило, О. В.Кіріяк, О. О.Кармаза, С. І.Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н.професора М.М. Ясинка. – К.: Алерта, 2016. – 734с.
9. Терещенко А. Л. Класифікація принципів господарського судочинства/ А. Л. Терещенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2015. – № 3-2. – Т.1. – С. 51-54.

*Назарко В.
студентка II курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового ТНЕУ Росоляк О.Б.*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Метою реформування системи управління державними фінансами є побудова в Україні сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка здатна надавати якісні державні послуги, ефективно акумулюючи ресурси та розподіляючи їх відповідно до пріоритетів розвитку держави. Така стратегія передбачає формування дієвої системи державного фінансового контролю, у зв'язку з чим особливої актуальності набуває формування теоретико-правової характеристики державного фінансового контролю відповідно до європейських вимог.

Фінансовий контроль представляє собою сукупність форм, методів та інструментів контролю, за допомогою яких суб'єкти фінансових правовідносин одержують інформацію про фактичний стан справ щодо процесів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на всіх рівнях економічної системи держави, порівнюють отримані дані з цільовими або нормативними вимогами, визначають розміри і причини виявлених відхилень, вживають заходи, спрямовані на їх усунення, недопущення та попередження у майбутньому, з метою підвищення ефективності підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері управління фінансовими ресурсами [2, с.166].

Система державного фінансового контролю визначається як поєднання структурної побудови державного фінансового контролю, сукупності об'єктів та суб'єктів контролю та взаємодія між ними під час здійснення покладених функцій, при цьому необхідно доповнити його метою державного фінансового контролю. В рамках органів системи визначаються такі складові, як зовнішній, внутрішній, відомчий та спеціалізований державний фінансовий контроль залежно від рівнів проведення [5, с.306].

У залежності від аспекту, в якому розглядається поняття «державний фінансовий контроль», усі теоретичні концепції можна об'єднати у три групи, відповідно до яких «державний фінансовий контроль» розуміється, як: функція державного управління; діяльність органів державної влади і